

II.

Výroční zpráva o plnění Národního akčního plánu ke snížení používání pesticidů v České republice v roce 2013

Tato výroční zpráva popisuje rozsah plnění úkolů Národního akčního plánu ke snížení používání pesticidů v České republice (dále „NAP“) v roce 2013, které vyplývají z opatření uvedených v plánu. Každoroční předložení výroční zprávy o plnění NAP vládě ČR je stanoveno usnesením vlády ČR č. 660 ze dne 12. září 2012.

Výroční zpráva je předkládána k informaci.

Zpracovalo Ministerstvo zemědělství ČR.

Praha prosinec 2013

Obsah

Úvod.....	3
Rozsah plnění opatření k zajištění splnění cílů a dílčích cílů NAP v roce 2013	3
Plnění obecných opatření NAP	4
Plnění opatření NAP v oblasti ochrany zdraví lidí	5
Plnění opatření NAP v oblasti ochrany vod.....	5
Plnění opatření NAP v oblasti snížení rizik spojených s používáním přípravků z hlediska necílových organismů a oblastí významných pro ochranu přírody a krajiny	6
Plnění opatření NAP v oblasti optimalizace využívání přípravků bez omezení rozsahu zemědělské produkce a kvality rostlinných produktů.....	7
Závěr	8
Seznam použitých zkratk	9

Úvod

Národní akční plán k zajištění snížení používání pesticidů v ČR (NAP) je souborem opatření, kterými bude v souladu s čl. 4 směrnice Evropského parlamentu (EP) a Rady 2009/128/ES, kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství za účelem dosažení udržitelného používání pesticidů (dále „směrnice pro udržitelné používání pesticidů“), na území České republiky realizován program snížení nepříznivého vlivu přípravků na ochranu rostlin (dále „přípravky“) na zdraví lidí a životní prostředí. NAP byl schválen usnesením vlády ČR č. 660 na schůzi vlády ČR konané dne 12. září 2012. NAP stanoví, že jedenkrát ročně bude připravena výroční zpráva plnění NAP pro informaci členům vlády ČR.

Výroční zpráva o plnění NAP za rok 2013 je zaměřena na hodnocení plnění zejména opatření NAP plánovaných zajistit do roku 2014. Zpráva však uvádí také pokrok při řešení dlouhodobě plánovaných opatření NAP, zejména těch, které jsou přímo spojeny s praktickou implementací směrnice pro udržitelné používání pesticidů.

Struktura hodnocení plnění opatření NAP je přizpůsobena struktuře členění těchto opatření v kap. č. 4 NAP; samostatně je tak hodnoceno plnění obecných opatření NAP, dále opatření v oblasti ochrany zdraví lidí, oblasti ochrany vod, oblasti snížení rizik spojených s používáním přípravků z hlediska necílových organismů a oblastí významných pro ochranu přírody a krajiny a konečně v oblasti optimalizace využívání přípravků bez omezení rozsahu zemědělské produkce a kvality rostlinných produktů.

Rozsah plnění opatření k zajištění splnění cílů a dílčích cílů NAP v roce 2013

NAP obsahuje v kapitole č. 4 celkem 69 opatření k realizaci s gescí ministerstva zdravotnictví (MZ), ministerstva zemědělství (MZe) a ministerstva životního prostředí (MŽP). Rok 2013 byl prvním rokem realizace NAP. S ohledem na přijetí NAP vládou ČR až v září 2012 nemohly být pro rok 2013 účelově plánovány finanční prostředky určené na realizaci NAP. Vícenáklady potřebné na plnění opatření NAP byly proto v roce 2013 pokryty z běžného rozpočtu rezortů a plnění některých opatření plánovaných již na rok 2013 muselo být proto z finančních důvodů odloženo až na rok 2014. V roce 2013 byly rovněž z důvodu prioritní potřeby dokončit praktickou implementaci směrnice pro udržitelné používání pesticidů upřednostněny úkoly k plnění NAP hlavně v oblasti obecných opatření (poradenství, integrovaná ochrana rostlin).

V roce 2013 pracovala mezirezortní Koordinační pracovní skupina (KPS) pro realizaci NAP v obnoveném složení. Pravidelnými účastníky jednání KPS se nově stali zástupci Státního zdravotního ústavu (SZÚ), Výzkumného ústavu rostlinné výroby, v.v.i., svazu PRO-BIO o.s. s.r.o., Sdružení oboru vodovodů a kanalizací, Ovocnářské unie Čech a Moravy a Zelinářské unie Čech a Moravy. V roce 2013 se KPS sešla celkem čtyřikrát. Na svých jednáních KPS řešila v roce 2013 deset věcných odborných témat, opakovaně byl projednáván návrh na systém úřední kontroly dodržování obecných zásad integrované ochrany rostlin (IOR). Všechny zápisy z jednání KPS jsou včetně závěrů z jednání nadále zveřejňovány na internetových stránkách MZe.

O zapojení se do řešení některých opatření NAP, zejména související s bezpečností potravin, byl požádán prostřednictvím Úřadu pro potraviny také Vědecký výbor fyto-sanitární a pro životní prostředí (VVF a ŽP).

Plnění obecných opatření NAP

V roce 2013 došlo k významnému pokroku v přípravě internetového "roślinolékařského" portálu (opatření NAP č. 4.2), zaměřeného na správné a bezpečné používání přípravků a na podporu využívání systémů IOR a nechemických metod pro profesionální uživatele přípravků a na průběžně aktualizované výsledky monitorování škodlivých organismů. V roce 2013 byla dokončena první etapa budování tohoto portálu: byla připravena aplikace doporučených plodinově specifických metodických postupů k uplatňování IOR u hospodářsky nejvýznamnějších plodin. Součástí portálu je také tabulkový přehled ekotoxikologického hodnocení v ČR povolených přípravků, který formou tříbarevného „semaforu“ přehledně ukazuje míru jejich zátěže pro životní prostředí. Podkladem pro toto hodnocení přípravků jsou data předkládaná žadateli o povolení přípravků v ČR, resp. výsledky hodnocení těchto dat.

MZe v souladu s opatřením NAP č. 4.3 od roku 2013 rozšířilo akreditované zemědělské poradenství o oblast akreditace roślinolékařství. V úzké spolupráci s Českou společností roślinolékařskou byly ještě v roce 2012 uskutečněny dva termíny školení k této nové oblasti akreditace. Celkem se přihlásilo 26 žadatelů o zápis do registrů akreditovaných roślinolékařských poradců, z nichž 19 úspěšně završilo v květnu 2013 akreditační řízení. V lednu 2013 proběhl kurz pro nové poradce se zaměřením na standardní universální znalosti akreditovaných zemědělských poradců.

Dále MZe připravilo v souladu s opatřením NAP č. 4.3 již koncem roku 2012 návrh na zřízení sedmi poradenských center v ochraně rostlin jako podklad pro přípravu Programu rozvoje venkova ČR v novém programovacím období Evropské unie (EU). Tento materiál byl oponován ve vnitřním řízení MZe včetně zapojení nevládních zemědělských organizací. Na základě výsledků tohoto řízení byly připraveny další (alternativní) podklady na zřízení poradenských center. Vznikl tak jednak návrh vzniku poradenských center s využitím postupu podle čl. 36 (operační skupiny v oblasti zemědělské produktivity a udržitelnosti) nového nařízení EP a Rady o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova, jednak návrh na zřízení regionálních poradenských center v rámci již existujících odborných výzkumných pracovišť pod výzkumnými ústavami a univerzitami. Rozhodnutí o konečné podobě programu pro vznik a provoz poradenských center v ochraně rostlin bude provedeno na jaře 2014.

V listopadu 2013 zorganizovalo MZe jednodenní odborný seminář na téma „Označování přípravků na ochranu rostlin a požadavky na nakládání s obaly od použitých přípravků na ochranu rostlin“, kterého se zúčastnilo 74 posluchačů. Byly tak naplněny cíle stanovené v opatřeních NAP č. 4.4 a č. 4.24.

MZe prověřilo dostatečnost stávajících národních opatření k omezení rizik pro zdraví lidí a životní prostředí, vycházejících z posuzování pomocných rostlinných přípravků povolovaných podle zákona o hnojivech (opatření NAP č. 4.5), a seznámilo s výsledkem této analýzy Evropskou komisí. Očekává se reakce Komise v této věci.

V rámci opatření NAP č. 4.9 se uskutečnilo v prosinci 2012 jednání zástupců MZe, Ministerstva financí - Celní správy ČR, Policie ČR, Státní roślinolékařská správa (SRS) a České asociace ochrany rostlin na téma možných národních opatření k zamezení uvádění nelegálních přípravků na trh v ČR. Jedním ze závěrů jednání byla shoda, že je potřebné novelizovat zákon č. 326/2004 Sb., o roślinolékařské péči a o změnách některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále „roślinolékařský zákon“), ve smyslu doplnění kompetencí celních orgánů v případech nelegálních dovozů přípravků, podobně jako tomu je např. v zákoně o potravinách.

MZe analyzovalo v roce 2013 rozsah a kvalitu rostlinolékařského vzdělávání se zástupci zemědělských univerzit v Praze a v Brně (opatření NAP č. 4.11 a 4.12); v roce 2014 bude provedeno vyhodnocení analýzy formou diskuze se zástupci všech relevantních vzdělávacích zařízení.

MZe formulovalo v souladu s ukazateli stanovenými opatřeními NAP č. 4.13 a 4.66 ve spolupráci s Českou akademií zemědělských věd priority rostlinolékařského výzkumu v dokumentu „Vytýčení prioritních výzkumných a vědeckých směrů v resortu ministerstva zemědělství od roku 2014“. Tento dokument bude sloužit pro plánování dalšího směřování zemědělského výzkumu, vývoje a inovací.

Inventura vydaných certifikovaných metodik a dalších výsledků aplikačního charakteru s tematikou ochrany rostlin jako výsledků projektů MZe (a projektů dalších poskytovatelů, včetně výsledků institucionální podpory) bude provedena až v roce 2014, neboť bude spojena s přípravou dalšího kola projektu KUS (Komplexní udržitelné systémy v zemědělství 2012-2018) na MZe.

Plnění opatření NAP v oblasti ochrany zdraví lidí

MZe a MZ ve spolupráci se SRS a SZÚ dospěli k jednotnému výkladu postupu při povolování přípravků pro používání mimo oblast podnikání (amatérské používání) - opatření NAP č. 4.20.

Přípravu zásad pro uplatnění opatření k minimalizaci rizik pro zdraví lidí při aplikaci přípravků v oblastech využívaných širokou veřejností nebo zranitelnými skupinami obyvatel (opatření NAP č. 4.22), podobně jako přípravu informací o zákonných požadavcích na nakládání s obaly od přípravků pro distributory prodávající přípravky pro neprofesionální uživatele (opatření NAP č. 4.25) bude možno provést až od roku 2014, resp. až po vyčlenění odpovídajících účelových finančních prostředků na pokrytí vícenákladů s tím spojených.

Podobně ověření rizik zvýšeného obsahu reziduí přípravků v rostlinných komoditách ve veřejné tržní síti, pocházejících od neprofesionálních uživatelů přípravků, a možností jejich regulace (opatření NAP č. 4.30) bude možno provést až od roku 2014, resp. až po vyčlenění odpovídajících účelových finančních prostředků na pokrytí vícenákladů s tím spojených.

Plnění opatření NAP v oblasti ochrany vod

V rámci plnění opatření NAP č. 4.32 byl na MŽP v roce 2013 připraven projekt, podle něhož bude k dispozici na portálu MŽP stávající mapová vrstva ochranných pásem vodních zdrojů (OPVZ). MŽP dále v souvislosti s novelizací vyhlášky č. 137/1999 Sb. (opatření NAP č. 4.31), která stanoví zásady pro stanovení a změny OPVZ, vydá závazný pokyn pro vodoprávní úřady ohledně postupu při stanovení OPVZ.

SRS poskytuje na smluvním základě rutinně Český hydrometeorologický ústav (ČHMÚ) veškerá data o spotřebě účinných látek přípravků dle okresů vždy za předchozí rok v rozsahu vyžadovaném Nařízením (ES) č. 1185/2009 o statistice pesticidů (opatření NAP č. 4.33). Rámcový program monitoringu cizorodých látek ve vodách je na internetových stránkách MŽP, kde lze také nalézt metodiku ČHMÚ pro optimalizaci monitoringu přípravků (opatření NAP č. 4.34).

SRS, resp. Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský (ÚKZÚZ) zajišťuje cílené kontroly dodržování správných zásad použití a aplikace přípravků v návaznosti na oznámení

ČHMÚ/správce povodí o prokazatelném zjištění nadlimitních koncentrací reziduí přípravků (opatření NAP č. 4.37).

ČHMÚ připravuje v rámci plnění opatření NAP č. 4.39 metodiky získávání podkladů pro monitoring reziduí přípravků a projekt zaměřený na určování oblastí rizikových z hlediska kontaminace rezidui účinných látek přípravků na základě odhadu použití přípravků dle spektra pěstovaných plodin a s využitím metod dálkového průzkumu Země. Předpoklad dokončení projektu je cca do tří let.

V rámci plnění opatření NAP č. 4.41 jsou na základě analýzy provedené SRS a jako výsledek dohody MZe a MŽP od 1. 1. 2013 používána mírnější kritéria pro posuzování vhodnosti přípravků do ochranného pásma II. stupně povrchových vod za podmínky provádění cíleného monitoringu dopadu tohoto opatření na kvalitu vod.

Legislativní návrh na používání zařízení k aplikaci přípravků v ochranných pásmech ochrany vod a v okolí necílových pozemků, které umožní maximální možné zkrácení legislativou stanovených vzdáleností (opatření NAP č. 4.43), dosud nebyl zpracován s ohledem na pružně a uspokojivě fungující systém k využívání zkrácování ochranných vzdáleností při aplikaci přípravků formou metodického návodu zveřejněného na internetových stránkách ÚKZÚZ. Pokud bude novelizace rostlinolékařského zákona aktuální, bude legislativní řešení tohoto problému znovu zváženo.

Plnění opatření NAP v oblasti snížení rizik spojených s používáním přípravků z hlediska necílových organismů a oblastí významných pro ochranu přírody a krajiny

Jako plnění opatření NAP č. 4.51 provedl v roce 2013 Výzkumný ústav včelařský, spol. s r.o., formou veřejné zakázky pro MZe posouzení rozsahu používání a vlivu insekticidů ze skupiny neonikotinoidů na včely. Výsledkem studie je zjištění, že přestože vedlejší subletální účinky neonikotinoidů na včely byly jednoznačně prokázány, spolehlivé posouzení míry nevratných škod na včelstvech a celých populacích užitečného hmyzu nelze zatím provést a vyžaduje si to další výzkum. Tyto závěry odpovídají formální pozici ČR, která nesouhlasí s dočasným výrazným omezením používání tří účinných látek ze skupiny neonikotinoidů jako přípravků na ochranu rostlin v EU s účinností od 1. 12. 2013. Závěry studie budou tak využity při následných jednáních o regulaci neonikotinoidů jako účinných látek přípravků v EU.

MŽP v rámci plnění opatření NAP č. 4.6 připravuje zavedení monitoringu vlivu reziduí přípravků na necílové organismy, založeného na zavedení typologie negativních vlivů aplikace přípravků na necílové organismy, organizaci sběru dat u zjištěných nehod nebo porušení pravidel užití přípravků, aplikovaný výzkum dopadu přípravků na konkrétní skupiny organismů apod. Pokud jde o přípravu zásad aplikace přípravků z hlediska ochrany necílových organismů a biodiverzity, připravuje MŽP návrhy projektů k uplatnění v rámci TAČR.

Opatření NAP č. 4.56 vedoucí k harmonizaci systémů opatření pro zemědělské činnosti omezující rizika pro životní prostředí v rámci podpor a kontrol rezortu MZe (zejména podmínky v rámci tzv. křížových kontrol) s opatřeními pro dodržování obecných zásad integrované ochrany rostlin bylo projednáno v rámci MZe na Monitorovacím výboru Cross Compliance v dubnu 2013 (zápis č. 01/2013) se závěrem, že systém IOR nevyklučuje používání přípravků a zemědělci, kteří jsou vzhledem k místním podmínkám nuceni dle nastaveného systému křížových kontrol uplatňovat půdoochranné technologie s vyššími

nároky na používání přípravků, by měli být schopni tímto případné vyšší použití přípravků odůvodnit.

Přípravu zásad pro uplatnění opatření k minimalizaci rizik aplikace přípravků pro životní prostředí, necílové organismy a biodiverzitu (opatření NAP č. 4.47), podobně jako další opatření NAP v této oblasti, vázaná na finanční krytí, bude možno zahájit až od roku 2014, resp. až po vyčlenění odpovídajících účelových finančních prostředků na pokrytí vícenákladů s tím spojených.

Plnění opatření NAP v oblasti optimalizace využívání přípravků bez omezení rozsahu zemědělské produkce a kvality rostlinných produktů

Jako plnění opatření NAP č. 4.57 a 4.59 byla v září 2013 vydána Metodická příručka integrované ochrany polních plodin, což organizačně i finančně zajistila Česká společnost rostlinolékařská na základě podkladů dodaných plodinovými výzkumnými ústavy, zemědělskými univerzitami a dalšími odborníky. Obsah příručky byl před vydáním prakticky oponován zástupci zemědělců. Tato příručka byla ze strany MZe a ÚKZÚZ doporučena zemědělcům k využití při plnění obecných zásad IOR a její obsah také ÚKZÚZ využil při vybudování internetového "rostlinolékařského" portálu (viz také plnění opatření NAP č. 4.2 výše).

V rámci harmonizace směrnic a metodik pro integrovanou produkci v souladu se zásadami integrované ochrany rostlin (opatření NAP č. 4.58) byl v roce 2013 na MZe formalizován objektivní způsob výběru a doporučení přípravků do systémů pěstování plodin s poskytovanou podporou jak z národních zdrojů, tak ze zdrojů EU (zejména systémy integrované produkce). Přípravky navržené jako vhodné do specifických systémů pěstování budou před konečným rozhodnutím MZe standardně podrobeny hodnocení VVFaŽP. Nicméně úplné splnění tohoto opatření NAP bude možno deklarovat až po vyčlenění odpovídajících účelových finančních prostředků na pokrytí vícenákladů s tím spojených. Rovněž systém aktualizace informací o šetrnějších postupech a alternativách ochrany rostlin představujících nízké riziko pro distributory přípravků (opatření NAP č. 4.61) bude možno vytvořit až v roce 2014, resp. až po vyčlenění odpovídajících účelových finančních prostředků na pokrytí vícenákladů s tím spojených.

SRS v roce 2013 nadále pokračovala ve sledování výskytu a změn početnosti škodlivých organismů rostlin a hodnotila předpoklady pro jejich škodlivý výskyt z celostátního pohledu (opatření NAP č. 4.63). Jako plnění opatření NAP č. 4.64 SRS vytvořila v roce 2013 po oponentuře ze strany asociací profesionálních uživatelů přípravků systém kontroly dodržování plnění obecných zásad IOR profesionálními uživateli přípravků, založený na principu kontroly kritických bodů.

Zásady pro doporučené využívání nízkoúletové technologie při používání přípravků, podobně jako zásady doporučeného používání technologie zabraňující úletu prachu při setí namořeného osiva, jsou uveřejněné a aktualizované na internetových stránkách ÚKZÚZ (opatření NAP č. 4.68). Legislativní zavedení povinnosti používat při setí osiv kukuřice a slunečnice namořených insekticidními mořidly „deflektory“ zabraňujícími úletu prachu však bylo odloženo jako neúčelné z důvodu dočasného výrazného omezení používání většiny předmětných přípravků k moření většiny osiv, včetně zákazu používání takto namořených osiv, od 1. 12. 2013 Evropskou komisí.

Závěr

Úkoly, vyplývající z opatření Národního akčního plánu ke snížení použití pesticidů v České republice, byly v roce 2013 průběžně plněny. V některých případech bylo plnění úkolu přesunuto na rok 2014 z důvodu absence odpovídajících účelových finančních prostředků na pokrytí vícenákladů s tím spojených. Plnění některých úkolů bylo také zcela nebo částečně odloženo z důvodu objektivní změny podmínek pro plnění (např. opatření NAP č. 4.68) popř. s ohledem na výsledky detailní zpřesněné analýzy, které nepotvrdily aktuální nutnost splnění příslušného opatření způsobem stanoveným NAP (např. opatření NAP č. 4.43). Z tohoto důvodu budou také některá opatření NAP v roce 2014 aktualizována.

Seznam použitých zkratek

Zkratka	Celý název
ČHMÚ	Český hydrometeorologický ústav
EP	Evropský parlament
EU	Evropská unie
IOR	Integrovaná ochrana rostlin
KPS	Koordinační pracovní skupina
KUS	Komplexní udržitelné systémy v zemědělství 2012-2018
MZ	Ministerstvo zdravotnictví ČR
MZe	Ministerstvo zemědělství ČR
MŽP	Ministerstvo životního prostředí ČR
NAP	Národní akční plán pro snížení používání pesticidů v České republice
OPVZ	Ochranné pásmo vodních zdrojů
Přípravek	Přípravek na ochranu rostlin
Rostlinolékařský zákon	Zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změnách některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
Směrnice pro udržitelné používání pesticidů	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/128/ES, kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství za účelem dosažení udržitelného používání pesticidů
SRS	Státní rostlinolékařská správa
SZÚ	Státní zdravotní ústav
TAČR	Technologická agentura České republiky
ÚKZÚZ	Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský
VVF a ŽP	Vědecký výbor fyto-sanitární a pro životní prostředí